

Реферат на тему: "Євген Фомін як дитячий письменник"

Євген Фомін

Реферат на тему:

Євген Фомін як дитячий письменник

Українська дитяча література 20-40-х рр. XX століття репрезентована великою кількістю різножанрових творів, розрахованих на сприйняття як дошкільнятами, так і учнями загальноосвітніх закладів. Серед розмаїття імен цілком справедливо було б назвати ім'я, що належить нашому землякові, митцеві самобутньому і різноплановому. Це Євген Фомін, каховчанин, вихованець Херсонського дитячого будинку, який ще в підлітковому віці виявив свій неабиякий літературний хист. Крізь усе своє недовге життя поет зумів пронести віру в високі ідеали добра і справедливості, тонке відчуття краси в оточуючому світі і в людині. Цим позначені і його твори, що входять у дитяче читання.

Вже один з ранніх віршів Є.Фоміна "Гроза" (1924), пов'язаний з перебуванням у Херсонському дитячому будинку, відзначається безперечною літературною вправністю. Хоча авторові тоді йшов лише чотирнадцятий рік, твір приваблює дитячою безпосередністю в сприйнятті околу, багатством уяви, багатоманіттю образних асоціацій. Звичайні побутові штрихи й буденні нотки сусідять з оригінальними метафорами і порівняннями, що увиразнюють картину грозової ночі ("скаче в горах червона коза – Блискавичний вогонь"; "ковзнувсь молодик Об небесний льодок. Посковзнувсь і пробив собі бік, Пролилась його кров на поля"; "руденький ковзун угорі Рану чорним бинтом зав'язав"; "мов пес на цепу, Тінь за нами брела"). Кожний такий троп свідчить про дивовижну спостережливість юного поета, який ніби одночасно живе і в реально-приземленому світі, і в якомусь казковому вимірі, баченому тільки дитиною. Авторські перифрази "наш товариш Гнідко" (кінь), "руденький ковзун" (місяць) надають твору лагідного, зворушливого звучання. Вірш сповнений динаміки, насичений численними дієсловами на позначення швидкого перебігу подій.

Підліткові враження Є.Фоміна відбилися і в його вірші "Любов у дитбудинкові" (1926). Ліричний герой на межі між дитинством і юністю переживає своє перше кохання:

Ворушилось у серденьку юнім
Невідомеє, тепле чуття.
А як очі зустрілись з очима,
Пронизав душу радості ток:
Все ввижалася синя юпчина
І квітчастий циганський платок.
О дитячії дні золотії... (5, 22)

За окремими штрихами постають долі цих дітлахів, що дорослішають у процесі навчання, праці, творчих пошуків. Окрасою твору стали самобутні образні вислови, які віддзеркалюють романтичні настрої і поривання чулих душ ("Коли день запошириться в попіл, А ми кажемо: нічка зліта, — Ми серця свої в радості топим"; "Мрійно мчаться запалені коні, Мої думи за ними услід"; "Весняні вітерці вже проснулись, Подалися дратувати Дніпро"). Цікавою є поетова версія приходу світанку: це баталія нічної темряви із ранком. Це битва, в якій є переможені і звитяжці:

Відступаючи, ніч-чарівниця
Затягнула з собою згадки;
Стали падать, мов вбиті, зірничі
На покров її сірий, м'який. (5, 23)

Своєрідно змальовує автор і картину приходу студеної пори, подаючи її у феєричному серпанку ("мчалась зима в ґринджолятах І за нею слідком холода"). Така схильність до персоніфікації природних явищ зближує юного поета із старшими співцями-херсонцями Дніпровою Чайкою та Миколою Чернявським. І тут ідеться не про наслідування чи образні запозичення, а про подібність мистецького бачення. Порівняймо щойно наведену фомінську характеристику з зимовими поетичними враженнями М.Чернявського: "Налетіла злая віхола, Нашуміла – і нема, А за нею вслід приїхала На санях ясна зима".

Автобіографічний диптих "Спомини" (1936) продовжує тему безпритульності. У першому вірші "Я пам'ятаю літню ніч..." юний герой ще живе в світі безтурботного дитинства, має ніжну матір і люблячого батька, який вирушає "далеко воювать". Наступна поезія "Вже одшуміли зливи куль..." репрезентує вже хлопчика-сироту, що втратив найрідніших людей і кинутий долею напризволяще ("я сплю, бездомний, в рундуку, Жорстокий вітер наді мною, Рожевовиді сні не йдуть, Казок засніжених не тчуть З ниток невловного спокою"). За допомогою засобу контрасту поет підкреслює ті різкі зміни, що відбулись у житті безвинних дітлахів унаслідок громадянської війни та розрухи. Але фінал диптиха щасливий. Безпритульного хлопчика знаходить чуйна людина, що відводить його до дитячого будинку.

Нотками співчуття перейнята "Пісня про Гаву Хлюста". Це така ж хвилююча розповідь про долю безпритульного, сповнена гнітючих деталей ("в глухому підвалі Жили ми удвох", "голодні квартали Чорніли, як льох", "хліб здобували, Як дикі вовки"). Проникливим поглядом на цю проблему Є.Фомін суголосний багатьом своїм сучасникам – С.Васильченку, А.Головку, А.Макаренку, Івану Дніпровському, І.Микитенку, Л.Пантелєєву, Є.Букову та ін.

Принагідно образи дітей подає Є.Фомін у циклі віршів "Листи Ніколло Сакко" (1936). Приречений на смерть робітник-арештант, що перебуває в гнітючій атмосфері в'язниці, сприймає прихід до нього членів сім'ї як справжнє свято ("заспівала, як віоліна, Тюрми нерухома мла"). Ось його враження від зустрічі зі своїми дітлахами:

І якийсь далекий, небесний
Що пронизує серце, світ

Принесла маленька Інеса.
Він і досі мені горить.
А мій хлопчик із чорним бантом
Викликає в душі моїй
Образ великого Данте
В Італії голубій. (22, 56)

Герой ніби розчиняється в хвилях емоційного піднесення, батьківських почуттів ("Здалося - мене немає, Лишилась - одна любов"). Але такі дитинно-ніжні замальовки сусідять у циклі з публіцистичними штрихами, плакатними мазками ("На ворогів Ми удвох з Бартолло Гостримо класовий ніж!").

Таке поєднання притаманне й поезії "На демонстрації" (1938), в якій Є.Фомін живописує святкову картину, характерну для першотравневих і жовтневих урочистостей за радянської доби. Барвисте й багатоголосе оточення викликає шире захоплення у малюка, що вперше побачив таке яскраве дійство ("маленьке хлоп'ятко вдивлялось, вслухалось", "на личку подив, цікавість в очах"). Автор передає мінливість вражень малого героя від незвичайної події, свідком і безпосереднім учасником якої він став з волі дорослих. А водночас письменник не забуває додати в традиційному дусі радянських агіток, що нічого цього не було б, якби не революційні завоювання більшовиків, якби не кровопролитна класова боротьба.

Сучасного читача в подібних віршах Є.Фоміна приваблять, безперечно, не ідеологічно витримані вкраплення, а насамперед світлий образ жінки-матері, яка ніжно пригортає до себе маля. Як у поезії "На демонстрації", так і в творах "Розцвітає мак", "Зітхання над колискою", "Матері", "Рафаель" та ін. це символ безмежної любові і самопожертви. Це один з улюблених образів митця, що представлений у його доробку від раннього періоду й до останніх літ життя.

У дусі таких шедеврів, як Шевченків твір "У нашім раї на землі", Є.Фомін ще в юнацькі роки прославив жінку-матір у поезії "Розцвітає мак" (1926):

Як блакить, життя:
На руках дитя.
Радість.
Дощ в гаю шумить,
У глухій пітьмі -
Радість.
— Спи, дитя, баю! -
Радість. (5, 21)

Орнаментуючи текст словом "радість" автор передає піднесеність душі жінки, яка всю свою любов переносить на крихітну істоту, що символізує саме життя, його неспинність і його щедротність. Контрастні штрихи ("у глухій пітьмі" - "в ясність"), наскрізний мотив дощу як життєдайного начала підсилюють відчуття святості й незглибимості материнської любові.

Монументальний образ матері постає у вірші "Зітхання над колискою" (1930).

Героїня твору перебуває у двох вимірах: у реальності, побіля дитинчати, і в мріях, де її хлопчик уже виступає справжнім морським вовком ("син у неї відважний моряк, ген // пливе, пропливає чужі городи". Жінка сповнена ніжності й любові, відчуття втіхи за своє материнство, за свого пестунчика, що обов'язково "вийде в люди". Вона стоїть "величаво-щаслива і горда", і її безмежна любов розчиняється в прекрасному й гармонійному світі, додаючи йому особливої принади:

Кучерявиться ніч на деревах, домах
і в високому синьому небі.

Скоро ранок рожевий, щасливий
постука безмовно у дім. (17, 39)

Подібні мотиви і образи характерні також для поеми Є.Фоміна "Рафаель" (1937), героєві якої являється у видінні і сам знаменитий художник епохи Відродження, і його "замріяна Мадонна, Принадна й радісна, як сонце навесні", котра виступає символом жіночої самопошви:

Маля притиснувши до материнського лона,
Вона всміхалася, одкрита і жива,
В очах світилася любов її бездонна. (5, 147)

Поет схиляється перед хистом славетного Рафаеля Санті як гуманіста, що з допомогою пензля возвеличував загальнолюдські цінності, як дивовижного майстра, що "в натхнення мить усі частки зібрав У образ праведний Сікстинської Мадонни" і тим самим "красоту людську до вищого підніс".

Гімн жінці-матері й дитині сплітається в цій поемі з славнями на честь неньки-природи. Герой переживає почуття захопленості довколишністю, просторами рідного краю, його маєстатичною красою. Про це зокрема йдеться в таких хвилюючих терцинах:

Люблю я дивний світ безсмертної природи.
Завжди, розчулений, спішу забутись в ній
В хвилини радості й безжурної свободи.
В дитинства давній час, тривожний і сумний,
Знаходив спокій я на мальовничім лоні,
В красі чаруючій і вічно молодій. (5, 145)

Закоханість у довкілля пронизує вірші "Хмарина", "Море", "Яблуня", "Етюд" та інші ліричні зразки, які можуть принести естетичну насолоду як дорослому, так і дитячому читачеві. Малюнки в них надзвичайно виразні, легкі, прозорі, ніби схоплені уважним і досвідченим художником, достеменним майстром живопису.

Контрастністю образів та барв, подібністю ритмічного малюнку (використанням чотирьохстопного ямба з чергуванням жіночих і чоловічих рим у рядках), поезія "Море" Є.Фоміна мимоволі викликає в пам'яті ще один шедевр мариністики, що став хрестоматійним і добре знайомий юному читачеві, — "Парус" М.Лермонтова.

Ідея єдності людини і природи лягла в основу класично вишуканого твору "Асканія-Нова", написаного граціозними октавами. Автор поглядає на свій рідний степовий край

і крізь призму сучасності, і через спомини про минуле:

Зринають спогади, і я од втіхи плачу...

Дитинство тут пройшло, тут перші птиці мрій

Родились і жили в уяві молодій. (5, 55)

Від споглядання любих серцю краєвидів героєва душа "незнаним трепетом горить". Твір насичений красномовними деталями, що символізують малу батьківщину Є.Фоміна – Таврію ("південний тихий степ, широкий, неоглядний", "принадний Чебрець між травами", "ромашок дим", "встають десь марева і гаснуть вдалині", "могили зводяться, мов серед моря скелі", "лункі сади, такі рясні і пишні"). Дитину-читача в поезії привабить як розмаїтий світ флори південноукраїнського степу і його перлини заповідника Асканія-Нова, так і місцева фауна. З тонким естетичним смаком автор живописує картини рідної землі, водночас дбаючи і про розширення розумового виднокола свого адресата, пересипаючи текст багатим пізнавальним матеріалом.

Окремі замальовки плантативного, анімалістичного, мариністичного характеру, якими помережані твори Є.Фоміна, можуть успішно використовуватись у дитячому читанні. Вони пробуджують відчуття краси, спонукають до спостережень над природними явищами, поглиблюють знання про світ. Ось лише деякі малюнки, скажімо, рослинної тематики:

Зацвітають абрикоси,

І в ласкавому цвіту

Власним дзвоном вкриті оси

Пломеніють на льоту.

("Зацвітають абрикоси");

Ти верхів'ями шумиш,

Кипарис пірамідальний!

Молодий, могутній ти,

Непоборно променистий,

Весь, немов стремління чисте,

В досяганні висоти.

("Кипарис");

От пейзаж: струнка сосонка

В піднебессі дзвонить тонко...

("Пейзаж");

У небі, у водах, у далях – прозоро,

Зелені обійми розкрила діброва,

І тихо, і ясно... Це ж ластівки скоро

Прилинуть, жадані, мов дружня розмова.

("Весняне");

Набігли од хмарок лякливої тіні,

І квіти схмурніли в їх бистрім тумані.

Пролинули тіні, і квіти весняні

Ще кращими стали в час світлої рані.

("Набігли од хмарок лякливої тіні...").

Одним з найбільш лагідних і ніжних творів Є.Фоміна, адресованих дітям, є поема "Палац" (1938). Це спроба автора в напівказковій формі показати щасливе дитинство радянської малечі. Для цього він послуговується традиційним прийомом сну, але чарівні візії, що заповняють сплячого хлопчика Тараса, з часом переходять з ілюзорного мрійливого світу в цілком реальний і відчутний окіл. Ці дитячі сонні видіння, що здійснюються в житті, ніби збоку спостерігає й коментує батько юного героя – закоханий у все прекрасне поет. Такий незвичайний план розповіді дозволяє співставити минуле й сучасність. Якщо оповідач мав дитинство "тяжке, безрадісне і темне", то ровесники його сина "хором Вітають сонячне життя Палацу", стіни якого розпросторюються до обширів усієї радянської країни. Автор щасливий констатувати, що дівчата в цій державі звільнені від тягара минулого несправедливого світу:

...Мрія бажана моя

Здійснилася в дитинстві сина. (5, 161)

Атмосфера казковості у цьому творі, заснована на реальних подіях з життя довоєнного Києва (відкриття Палацу піонерів) та родини письменника (роздуми Євгена Павловича і Тарасика Фоміних), забезпечується завдяки майстерному використанню гіперболізованих виразів ("палац понадхмарний, Ясніший ясної зорі", "на стінах сонце виграє, Переливається стоцвітно", "найтепліша на землі Дитини усмішка крилата", "тут і сонця, і тепла, І саява синього, як в морі!", синонімічних рядів ("все манить, закликає", "блискучі, сяючі такі", "примовк, притих"), антонімічних пар ("то не люди, а боввани", "малі й великі"). Яскравістю і розкішністю позначені авторські перифрази "брат мрії" (сон), "чарівний маг" (палац), "суперник райдуги" (павич), "вічності сучасник" (поет). Вишуканістю й водночас простотою полонять численні порівняння ("Тарасик швидко засина, Як всі пташки", "од брівок тінь, немов струна", "круглі бані, мов зіниці", "розтануло, мов дим, Його прохання", "палац, що сяяв, як алмаз", "іскрились люстри, наче зорі"). Особливим багатоманіттям вражають у поемі епітети – як прикметникові ("фігури чарівливі", "рука тендітно-ніжна", "варта непорушна", "сонячне життя", "замислена вода", "камінний сон"), так і прислівникові ("неповторимо, ніжно, славно Пливають урочисто і плавно Золотокрилі лебеді", "очата радо засвітились", "він мирно спав") та іменникові ("морози-сивуни", "хлопчик-чорнобров", "мрія-дим", "місто-красень").

Перед очима читача ніби чергуються мальовничі зображення на слайдах:

Тут все прекрасне – сад, поля,

Птахи і леви, хлопчик, бризки. (5, 156);

Тут стільки світла, краси!

Картини, фрески, сонце, свято,

На фресках діти. (5, 160).

Емоційному сприйняттю поеми "Палац" сприяє й ритміка та строфіка. Орієнтуючись на юних читачів, автор прагне уникати одноманітності й одномірності.

Навпаки, у творі наявні найрізноманітніші строфічні форми (катрен, п'ятивірш, шестивірш, семивірш, восьмивірш), в яких постійно змінюється характер римування (abab, abba, baba, bbaab, aabab, bbadda, aabcbs, aacbbc, aabscbs, abaadcsc). Відтак досить велика за обсягом поема не стомлює дитячого читача чи слухача. Створюється відчуття мінливості і грайливості зорових і слухових образів твору, яке доповнюється ще й на формальному рівні.

Щоб надати поемі ігрового характеру, Є.Фомін вдається до омонімічних рим:

І справді, страхопуда варті,

Застигли воїни на варті. (5,156).

Цю ж функцію виконують численні енжамбемани: фрази грайливо перемандрують з рядка в рядок, зі строфи в строфу, подібно до самого героя, що подорожує вві сні й переступає зі сходинки на сходинку, піднімаючись все вище й помічаючи все більше казкових див у сяючому палаці.

У порівнянні з цією віршованою ідилією, інша поема з життя дітлахів довоєнного періоду "Павлик Морозов" (1934) приземленіша, жорсткіша й похмуріша, хоча загалом звучить у дусі свого часу як зразок "оптимістичної трагедії". Події, що лягли в основу твору, відбулись на початку 1930-х рр. у селі Герасимівці тодішньої Уральської, а тепер – Свердловської області. За офіційною версією, 3 вересня 1932 року там було вбито школяра Павлика Морозова та його братика Федю озвірілими куркулями, що вперто опиралися колективізації і ховали по ямах хліб, щоб не здавати державі. Ця кримінальна справа, якій було надано політичного забарвлення у дусі тогочасної боротьби проти "ворогів народу", з самого початку обросла багатьма різночитаннями і вигадками. Досить згадати про те, як на Україні того ж таки 1932 року було замучено голодною смертю мільйони "озвірилих куркулів", щоб скласти думку про "об'єктивність" судового процесу над убивцями хлопчиків із далекого уральського села. Як відомо, після цього жахливого злочину було арештовано біля десяти селян-герасимівців – насамперед родичів загиблих дітей – діда, бабу, двоюрідного брата, дядьків. Усі вони, мовляв, ще за життя Павлика Морозова погрожували йому за те, що в 1931 році свідчив проти свого батька Трохима як "контрреволюціонера" і співчуваючого куркулям, і тепер помстилися сміливому викривачеві "класового ворога". Скороспечений і поспішний суд виніс вирок – розстріляти Сергія та Ксенію Морозових (діда та бабу), Данила Морозова (двоюрідного брата) й Арсенія Кулуканова (дядька). А Павлика Морозова було оголошено сміливим піонером більшовицького гарту й "канонізовано". Вже з того ж 1932 року почав творитися міф про нього і його бурхливу діяльність у Герасимівці. А по всій країні став ширитися дитячий рух, спрямований на викриття "ворогів народу" на "родинному" фронті, освячувались доноси.

Павлик Морозов стає одним з героїв-подвижників і про нього пишуть Максим Горький і Дем'ян Бедний, Павло Соломеїн і Віталій Губарев, Єлізар Смирнов і Олександр Яковлев, Сергій Михалков і Степан Щипачов... Повісті, оповідання, нариси, поеми, вірші, пісні, п'єси, статті, доповіді на з'їздах – уся ця літературна і публіцистична Морозовіана стала невід'ємною частиною життя, моральних орієнтирів

багатьох поколінь радянських людей. Тому багато хто був шокований спробами скинути, починаючи з 70-80-х рр., героїчного Павлика з п'єдесталу слави. Слід згадати й про існування ще однієї версії герасимівських подій, яка останнім часом пропонується і в публікаціях, і в телепередачах: вважається, що убивцею Павлика та Феді Морозових був представник НКВС, який таким чином мав спровокувати терор проти непокірної сільради, яка залишилась єдиною в районі і в цілій області, негативно настроєною проти колективізації.

Своєрідним літературним пам'ятником сталінській епосі та її міфам є поема Є.Фоміна "Павлик Морозов". Це твір героїчного плану, в якому поєднані художнє й публіцистичне начала. Композиційно поема складається з заспіву, семи розділів та епілогу. У вступній частині твору Є.Фомін з ніжністю й теплотою згадує про братів Морозових, що так рано були вирвані з життя:

Любі, славні, незабутні
Наші хлопчики малі,
Ви, не глянувши в майбутнє,
В невідоме одійшли. (5,107)

Біль і скорбота письменника відчувається в рядках, присвячених похоронові дітей. Адже це здається таким неприродним, алогічним, коли гинуть ті, що почали жити і мріяти. Неначе все довкілля оплакувало невинні дитячі жертви – і люди, і пташки, і рослини. Та в цій жалобі відчувається й оптимістична нотка ("пісня в небо височиться Не про мертвих, а живих"). Автор проводить думку про увічнення пам'яті Морозових ("щоб із вами, хоч у пісні, Люди бачитись могли"). Водночас Є.Фомін поєднує лірично-настрійну стихію з публіцистикою, інтерпретуючи сцену поховання героїв як суспільно-політичну акцію.

В сюжетній частині поеми автор простежує еволюцію поглядів Павлика Морозова на світ і себе в ньому, на своє місце в колективі. Ось він – дев'ятирічний хлопчина – застерігає лінкуватих школярів, аби не байдикували. І його звернення доходить до сердець пустунів.

Уже в портретній характеристиці героя письменник підкреслює небуденність його вдачі, допитливість і спрагу до знань, відчуття своєї єдності з учнівським загальом: "Ось він у шумному гурті Іде, пригрітий сонцем, У велетенському пальті, На лоб картуз його звисає, Та світлобистрі, мов гроза, Яку стрічать ми всі охочі, Живуть, горять розумні очі У затіні від картуза..." (5,109).

Павлик Морозов не лишається байдужим до подій, що відбуваються по всій країні і в їхньому краї. Герой мріє про подвижництво в ім'я народу, снить, що "він уже дозрілий воїн На войовничій цій землі", "він зна, кого оборонять І воювати проти кого".

Та Павлик дорослішає. Ось йому вже тринадцять літ, і тепер вже "казкові воїни не сняться, Бо почала мужніти мисль". Поряд з ним вимальовується й молодший братик Федрик (про інших дітей Трохима і Тетяни Морозових – Олексія та Романа в творі не йдеться). Автор не приховує захоплення і цим юним персонажем. Він – "як спомин Про дитство, зване золотим", "мов горіння мет". Кожна деталь портрета Федрика викликає у

Є.Фоміна замилювання й утіху. Федрик ще живе в полоні фантазій, йому сниться царство квітів, пташок і метеликів, де всім так світло й радісно. Цей відблиск святковості дитячих літ постійно відбивається в усій його поставі й різко контрастує з думками й учинками старшого брата, що став піонером і поринув у вир громадської діяльності та боротьби.

Павлик відчуває своє відчуження, відокремленість від родини, де його інтересів і прагнень не розуміють: мати зустріла прийняття сина в піонери з настороженістю, не виявивши очікуваного схвалення, батько "запродується глитаям", а разом з ним і дід "мотає назирці". Така підозріла поведінка рідних людей викликає у хлопця бажання викрити їх як ворогів ("нехай провідаєм, освітлим Ці потаємні манівці").

Паралельно з відтворенням Павликових пошуків злочинців поет не без захоплення живописує загальнодержавні зрушення, на перешкоді яким стає стільки супротивників. Тут Є.Фомін віддає належне поширеному за часів Й.Сталіна явищу "шпіономанії", коли на кожному кроці ввижалися диверсанти й контрреволюціонери:

А ворог, громлений кругом,
Шукає засобу і ходу,
Де б напсувати, де б нашкодить,
Де взяти підступом і злом. (5,115)

Павлик підглядає, куди заховав хліб односелець Кулуканов, і допомагає виявити цей "ставок пшениці золотий". Він цурається свого діда, що прагнув повернути онука до своєї родини. Промовистий діалог між ними:

— ...Батька смикать почали,
Й тобі це байдуже, дитино!
Тебе ж він любить до загину.
Ні слова осуду, хули
Не зрік про тебе він, повір
— Набридло! Час і перестати!
Вас добре знаю - хитрий звір.
Уже ви виселені з хати,
Глядіть, потрапите в Сибір. (5,119-120)

Морозов залучає до своїх вистежувань і викриттів і малого Федрика. Разом вони підслуховують таємну нараду місцевих глитаїв про замах на "секретаря ячейки" і рятують від смерті цього комуніста, закоханого в гру на флейті (символ його духовного багатства). За цей та інші подібні вчинки Павлик і Федрик, як це подає в творі Є.Фомін, були застрелені в лісі з обріза. Про убивць письменник повідомляє: "Один замаяв бородою і слідом двоє молодих" (5,123). Автор натякає на участь у злочині діда хлопчиків, конфлікт з яким загострився ще до цієї події.

З точки зору сучасності поема Є.Фоміна "Павлик Морозов" може поцінуватися, звичайно, як заідеологізоване віршоване полотно, що відбило характерні тенденції сталінської доби, але слід визнати, що твір має й неабияку художню вартість, написаний справді майстерно й оригінально. Автор виявляє своє уміння проникати у

внутрішній світ дитини, мотивувати її поведінку. Особливою оздобою поеми є картини природи, які покликані підкреслити красу і велич життя. Наведемо такий красномовний приклад:

Світанок. Ліс. Співає соловей –
Пташиний вчитель, спів його
Прозорий, як озон: йому роса
Спадає в тон і листя колихається,
Як осяйний серпанок.
Ліс. Світанок. (5,122)

Ця строфа, взята в кільце словом "Світанок", переливається звуками і зоровими враженнями ранку, сплітається з наступними поетичними замальовками, пересипаними вишуканими тропами, алітераціями і асонансами.

Стільки тут спостережливості, тонкого розуміння природи. Ось подальша характеристика солов'я – "в своєму співомайстерстві Вершин дійшовши безумовних, Учитель несказанно скромний Сірів невидимий в листві", а далі – спроба передати все багатоголосся світанкового лісу ("лунний гам Різноманітний", "серед нього і голос зорянки дзвенів, Як той величний світоспів Життя осонченоясного", "а там лазорівка-синичка В неслововимовній красі Вплітала дружно в голоси Свій твір-творіння", "дрозд, в юну пору залицянь Занепокоєно-рухливий, Свої яскраві переливи Творив і творить без кінця"). Граціозності поетовому вислову надають несподівані неологізми, які він розсипає по тексті, наче самоцвіти. Є.Фомін ніби по-дитячому грається фразами, словами, складами, сплітаючи цілі рядки з мовних новотворів ("у гомінкому юнолунні Ішли герої наші юні", "материнка синьомая В привіт голівкою махає", "скляний, нервовопливний хруск", "в цій ясні денній").

Картини природи виконують у поемі й чисто пропагандистські функції. Це зокрема строфа, що слугує обрамленням для епілогу:

Не одлітають од вікна
Пташки, покликані простором,
І, мов доглядниця над хворим,
В кімнаті стигне тишина. (5,126).

Чому птахи зазирають до майстерні, чому "стрункі дерева, мов живі, Скорившись невідомій силі, В вікно багряні віти хилять З росю-зерням на листві?". Природа не приховує захоплення "перед видовищем краси", радіє тому, що скульптор виліпив бюсти хлопчиків, а відтак пам'ять про них буде увічнена. У цьому витворі майстра відчувається "громний бурі струм". На відкритому чолі у Павлика Морозова "відбивається доба" з її головною ознакою – класовою боротьбою. Отже, і в зображенні подій, і в показі героїв, і в змалюванні природи Є.Фомін буває і щирим та артистичним, і дещо штучним, надуманим.

Дітям молодшого шкільного віку митець присвятив віршовану п'єсу-казку "Івасик-Телесик", написану в співавторстві з А.Шияном. Твір було завершено в 1940 р. й опубліковано окремою книгою 1941 року. Один з друзів Є.Фоміна поет і критик Терень

Масенко проливає світло на особливості співпраці двох письменників над п'єсою. Він зазначає: "По характеру й стилю вірша, — а вся казка написана віршем, — зразу ж видно, що співавтору Є.Фоміна довелося, певно, попрацювати разом з поетом над драматургічним планом казки чи над сюжетними лініями її, але ясно, що вся казка від початку до кінця написана Фоміним" (1, 18).

Як відомо, до літературних інтерпретацій фольклорного сюжету про Івасика-Телесика зверталось чимало українських майстрів слова (М.Кропивницький, Дніпрова Чайка, Олександр Олесь, П.Тичина та ін.). Казка Є.Фоміна й А.Шияна насамперед суголосна добі її створення – порубіжжю тридцятих і сорокових років з їх традиційним пафосом викриття і знищення ворожих сил. Івасик-Телесик виступає як такий же послідовний борець проти зла, що й Павлик Морозов, але в фольклорному варіанті. Основний конфлікт виникає в п'єсі між юним героєм як носієм ідеї правди та Бабою Ягою-Костяною ногою як втіленням кривди й підступності. Ці головні супротивники мають своїх однодумців і прихильників, тож дійові особи полярно розмежовані на два антагоністичних табори. Одні з них чесні, відважні, благородні, а інші – лихі, віроломні, невинуваті в своїй хижості й люті. Якогось компромісу чи порозуміння між ними годі й шукати. Ведеться боротьба не на життя, а на смерть, як і в знайомій авторам реальності, — між "радянськими людьми" і "ворогами народу". Тому відзначення п'єси на Всесоюзному огляді в Москві 1941 року засвідчує не тільки художній рівень твору, а й його злободенність, суголосність самій атмосфері даного часу.

Центральний герой Івасик-Телесик, як і позитивні персонажі багатьох інших казок, без будь-яких вагань стає на захист скривджених, допомагає всім, хто потрапив у біду. Відтак у хвили скрути йому та його рідним приходять на допомогу ті, кому хлопчик ставав у пригоді – зайчик, кізонька, ведмідь, які прагнуть віддячити за добро. Вони заспокоюють Івасикову матір, приносять гостинці. Крім звірів, діють у творі і птахи – зозуля, сова, лебідь. Але якщо лукава зозуля лишається байдужою до прохань Тетянки повідомити рідним про її біду й тільки на словах погоджується допомогти, то сміливий лебідь, що несе Івасика додому, кидається в бій із Ягою, що перевтілилась у хижого яструба.

Помітне місце в казці відведене й демонологічним постатям, між якими проходить чітке розмежування: русалка Майя співчуває Івасикові й Тетянці, допомагає їм, а Лісовий, Змій Горинич, чорти шкодять.

Вдача головного героя розкривається як через вчинки, ставлення до інших, так і завдяки словесним самовиявам, самохарактеристикам:

Не плачте, мамо, не ридайте,
На мене сміло покладайтесь,
Піду шукати я сестричку, —
Перепливу широку річку,
Пройду крізь зарослі колючі,
Через яри й ліси дрімучі,
Через чагарники проб'юся,

Назад з сестрою повернуся! (1, 200)

При цьому автори часто використовують і прийоми характеристики дійової особи іншими персонажами. Так, на адресу Телесика звучить і чимало позитивних чи й захоплених поцінувань з боку рідних, друзів, врятованих ним звірів, а поряд з ними й негативні висловлювання з вуст Баби-Яги та її однодумців і помічників. З любов'ю репрезентує героя дідусь Овсій ("Онукові Івасеві Стружу нове весло, Бо він рибальством славиться У нас на все село", "Як сяде він у човника, Погляне навкруги, Поманять його далеччю Зелені береги"), а для ворогів супротивників це "хлопчак поганий", "кляте хлоп'я". Відважний і рішучий Телесик не лякається труднощів та небезпек, одчайдушно вступає в герці з лиходіями і перемагає.

Казка відзначається мальовничістю сцен і характерів, багатющою мовною палітрою, вмілим використанням фольклорних елементів.

У вірші "Дитинство" (1937) Є.Фомін відмітив:

Мені приснилося, що знову хлопчик я
І по дитинству йду, мов по ясному полю,
Стрічаю клен в цвіту, замріяну тополю,
І щастям повниться, горить душа моя. (5, 58)

Оцього зв'язку із світом фантазій і надій малечі поет ніколи не втрачав, подорослішавши. Звідси така світла й людяна тональність, властива його доробкові, зокрема творам про дітей і для дітей.

Видання творів Є.П.Фоміна

1. Вибране / Вступ.ст.Т.Масенка. – К.: Рад.письменник, 1956. – 271 с.: 1 л.портр. ОУНБ
2. Вибране / Упоряд. Ф.М.Голубова-Фоміна; Вступ.ст. Т.Масенка. – К.: Держлітвидав України, 1958. – 295с. ОУНБ, ОБД
3. Вибране / Вступ.ст. Т.Масенка. – К.: Рад.письменник, 1963. – 206 с.: 1 л.портр. Літ.м
4. Вибране / Вступ.ст. Т.Масенка. – К.: Рад.письменник, 1976. – 62 с.: іл.
5. Вибрані поезії. – К.: Дніпро, 1980. – 174 с. Літ.м.
6. Дітям: Для мол. шк. в./ Іл. З.Волковинської. – К.: Веселка, 1970. – 106 с.: іл. – Зміст: Павлик Морозов: Поема; Івасик-Телесик: Віршов.казка.
7. Ескізи. – Х.: ДВУ, 1930. – 92 с. Літ.м
8. Засідання героїв: Книга поезій. – Х.-К.: ЛІМ, 1932. – 118 с. ОУНБ
9. Івасик-Телесик: Казка: Для мол.шк. в. / Шиян А.І., Фомін Є.П.; іл. В.Чумакова. – К., 1941. – 68 с.: іл.
10. Івасик-Телесик: [Віршов.казка] / Шиян.А.І., ФомінЄ.П. – К.: Веселка, 1959. – 70 с.: іл.

11. Книга поезій. – [К.: Х.]: Держлітвидав, 1936. – 92 с.
Літ.м.
12. Кров за кров. – [К.]: Укрвидав при ЦК КП(б)У, 1942.
13. Лірика. – К.: Держлітвидав, 1938. – 70 с.
Літ.м.
14. Лірика. – К.: Рад. письменник, 1941. – 104 с.
ОУНБ, Літ.м.
15. Мічурін: Поема. – [К.: Х.]: Держлітвидав, 1935. – 92 с.
Літ.м.
16. Павлик Морозов: Поема. – К.: Мол. більшовик, 1936. – 41 с.
ОУНБ
17. Перегортаю сторінки: Вибр. поезії / Передмова Т. Масенка. – К.: Рад. письменник, 1972. – 192 с.: 1 л. портр.
ОУНБ, Кр.м.
18. Поезії / Херсон. асоціація пролетарських письменників; Зб. 1. – Херсон: [Б.В.], 1927. – 24 с.
19. Поезії / Передм. М. Ігнатенка. – К.: Молодь, 1927. – 162 с.: 1 л. портр.
ОУНБ, Кр.м
20. Поєми. – К.: Держлітвидав, 1939. – 44 с.: іл.
Літ.м.
21. Пригоди Диркіна: Сатир. поема. – [Х.: К.]: Молод. більшовик, 1931. – 48 с.
ОУНБ, Літ.м.
22. Сповідь: Вірші й поєми / Вступ. ст. В. Дячкова "Чисте серце поета". – К.: Дніпро, 1968. – 223 с.
ОУНБ, ХДПУ
23. Трипільська трагедія: Поема. – [Х.]: ДВУ, 1929. – 46 с.
Окремі публікації в збірках, часописах
24. Асканія-Нова: Вірш // Антологія української поезії. – К., 1957. – Т. 3. – С. 325-328.
ОУНБ, ОБД
25. Дитинство; Дніпро; Руставелі: [Вірші] // Зоря комунізму. – 1990. – 4 серп.
26. Дитинство; Дніпро; Сиваш; Слов'янська душе золота: [Вірші] // Ленін. прапор. – 1988. – 20 лют.
27. Дніпро: [Вірш] // Чолом тобі, Славутичу. – Дніпропетровськ, 1972. – С. 67.
ОБД
28. З творчої спадщини // Вінок слави: В 2 т. – К., 1970. – Т. 1. – С. 457-469. – Зміст: Могила бійців; Смерть Шорса; Сиваш; Море; Золоті Ворота; Чернеча гора; Од слова першого; Фрунзе; Скеля в Трипільлі; Ленін; Україні; Пісня про червоного воїна; Пощади ворогу не буде!; Слов'янська душе золота; Ми служимо любимій Батьківщині; Сила нашої зброї.
ОУНБ
29. Зацвітають абрикоси; Слов'янська душе золота // Линем до одного моря-океану:

Вірші. – Сімферополь: Таврія, 1983. – С.104 – 105

ОБД

30. Палац; Поема // Веселка: Антологія укр.худож.літ.для дітей: В 3 ч. – К., 1984.— Т.2. – С.99-102.

ОБД

31. "Перегортаю сторінки..."; Чернеча гора; Дитинство; Дніпро; Матері; Золоті Ворота; Андріївський собор; Імпровізація; Етюд моря; Романс; "Було два друга їх, два друга..."; Радість: [Вірші] //Джерела. – 2001. — № 13. – 16 лип. – С.7

32. Перемога; Мічурін у саду; Асканія-Нова; Дніпро; Елегія; Ленін // Антологія української поезії: В 6 т. – К., 1985. – Т.4. – С.295-300.

ОУНБ, ОБД

33. Україні: [Вірші] // Текстильщик. – 1994. – 5 окт. – С.3.

Літ.м.

Твори Є.Фоміна в перекладах

34. Избранное: Стихи и поэмы: Пер. с укр. / Вступ.ст. Т.Масенка. – М.: Сов.писатель, 1958. – 101 с.

Літ.м.

35. Избранное: Стихи и поэмы: Пер. с укр. – М.: Сов.писатель, 1968. – 147 с.

ОУНБ

36. Абрикосы; Мать; Ленин; Славянская душа; "Ужель после войны я больше не найду..." // Антология украинской поэзии: В 2 т. – М., 1958. – Т.2. – С. 230-232.

37. Дняпро; Мора; Залатая душа славянская / Пер. з укр. Х.Черня, Х.Жичка // Українська савецька паэзія: Анталогія: У 2 т. – Мінск, 1975. – Т.1. – С. 260-261.

38. Украинска съветска поезия: [Сборник] / Прев. от рус. и укр.; Под ред. на М.Исаев, П.Матев, Н.Фурнаджиев, Т.Харманджиев; с предг. от И.Давидков. – София: Бълг. писател, 1960. – 663 с. – (Поезия на съветските народи). – Серед авторів – Фомін Є.